

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ

Одеський національний університет ім. І. І. Мечникова
(повна назва вищого навчального закладу)

Кафедра історії України

“ЗАТВЕРДЖУЮ”

Проректор з науково-педагогічної роботи
проф. Хмарський В. М.

2017 р.

РОБОЧА ПРОГРАМА НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ
РЕВОЛЮЦІЇ В МОДЕРНІЙ ІСТОРІЇ УКРАЇНИ XIX-XXI СТ.

(назва навчальної дисципліни)

рівень вищої освіти третій (освітньо-науковий)
(назва освітнього рівня)

Спеціальність 032 Історія та археологія
(код і назва спеціальності)

Інститут/факультет історичний
(назва інституту, факультету)

2017 – 2019

Робоча програма складена на основі навчальної програми з дисципліни
«Революції в модерній історії України XIX-XXI ст.».
(назва навчальної дисципліни)

Розробник: Вінцковський Тарас Степанович, д.і.н., доцент, професор кафедри історії України

Робоча програма затверджена на засіданні кафедри історії України

Протокол № 18 від. “8 серпня 2017 р.

Завідувач кафедри

Тарас
(підпис)

(Бачинська О. Б.)
(прізвище та ініціали)

Схвалено навчально-методичною комісією (НМК) історичного факультету/інституту

Протокол № 11 від “26 серпня 2017 р.

Голова НМК

Софія
(підпис)

(Синявська О. О.)
(прізвище та ініціали)

Переглянуто та затверджено на засіданні кафедри історії України

Протокол № 13 від. “14 серпня 2018 р.

Завідувач кафедри

Тарас
(підпис)

(Бачинська О. А.)
(прізвище та ініціали)

Переглянуто та затверджено на засіданні кафедри історії України

Протокол № 1 від. “29 серпня 2019 р.

Завідувач кафедри

Тарас
(підпис)

(Бачинська О. А.)
(прізвище та ініціали)

1. Опис навчальної дисципліни

Найменування показників	Галузь знань, спеціальність, спеціалізація, рівень вищої освіти	Характеристика навчальної дисципліни	
		дenna форма навчання	заочна форма навчання
Загальна кількість: кредитів – 3 годин – 90 залікових модулів – 1 змістових модулів – 1 <u>ІНДЗ* – письмова робота</u> (вид завдання)	Галузь знань <u>03 Гуманітарні науки</u> (шифр і назва) Спеціальність <u>032 Історія та археологія</u> (код і назва) Спеціалізація (ї): <u>Археологія, етнологія та охорона культурної спадщини; історія України в світовому контексті; Європейські студії</u> (назва) Рівень вищої освіти: <u>третій (освітньо-науковий)</u>	За вибором	
		Рік підготовки: 2-й - Семестр 3-й - Лекції 8 год. - Практичні, семінарські - - Лабораторні - - Самостійна робота 82 год. - у т.ч. ІНДЗ*: 10 год. Форма підсумкового контролю: залік	

* – за наявності

2. Мета та завдання навчальної дисципліни

Мета даного курсу полягає у вивченні ролі революційних змін в українському суспільстві в епоху формування модерної нації.

Завдання: опрацювати основні теоретичні напрацювання світової історичної науки щодо впливу революцій на тенденції суспільного поступу; з'ясувати причини та наслідки революційних катаклізмів на прикладі модерної України; проаналізувати взаємозв'язок революційних та еволюційний складових у трансформації суспільних відносин.

Процес вивчення дисципліни спрямований на формування елементів наступних **компетентностей**:

а) фахових загальних (КФЗ): здатність формулювати наукову проблему, робочі гіпотези досліджуваної проблеми, що передбачає глибоке переосмислення наявних та створення нових цілісних знань (КФЗ.01).

б) спеціальних фахових (КФС): розуміння ключових проблем різних галузей історичної та археологічної наук, відкритість до міждисциплінарного підходу (КФС.03), здатність до аналізу інтеграційних процесів в модерній Україні та Європі, осмислення теоретичних аспектів поняття «революція» та побіжних термінів (КФС.13).

Очікувані результати навчання. У результаті вивчення навчальної дисципліни студент повинен

знати:

- основні праці теоретичного характеру щодо зазначеної дисципліни;
- історіографічну спадщину з історії революцій 1848 р., 1905-1907 pp., 1917-1921 pp., 2004 р., 2013-2014 pp. на теренах України;
- комплекс джерел з даної проблематики;
- значення суспільних перетворень в країнах Центрально-Східної Європи на рубежі 1980-1990-х років на шляху до формування громадянського суспільства;
- фактичний матеріал стосовно революцій,

вміти:

- працювати з джерелами до пропонованого курсу;
- використовувати різноманітні наукові методи для обробки комплексу наявної інформації;
- здійснювати пошук альтернативних оцінок в осмислені пропонованого матеріалу;
- робити узагальнення щодо інтеграційних процесів в модерній історії України та Європи;
- осмислювати теоретичний матеріал у відповідності до тематики своїх наукових пошуків;
- використовувати матеріали курсу у своїй майбутній професійній діяльності,
- використовувати дані політичних та соціальних наук щодо теорій революцій.

3. Зміст навчальної дисципліни

Змістовий модуль 1. Революції в модерній історії України XIX-XXI ст.

Тема 1. Революції XIX – початку XX ст.: соціальні та політичні трансформації.

Теоретичне обґрунтування ролі революцій в історії суспільства. Революція в історичному дискурсі. Діахронний зв'язок економічних та політичних процесів на шляху до суспільних перетворень протягом XIX ст. Промислова революція на українських землях у складі Російської імперії. Удосконалення системи інвестування, фінансової діяльності, державна економічна політика. Урбанізаційні метаморфози та його вплив на політичний устрій країни. Поліваріантність доктрини соціалізму.

Революція 1848 р. на українських землях у складі Австрійської імперії. Революційні відповіді на політичні та промислові виклики суспільних моделей ранньомодерного типу. Іманентні наслідки соціальних змін та націєтворчих процесів у контексті «весни народів».

Перша російська революція 1905-1907 рр. на українських землях. Мобілізаційні здатності українського суспільства. Розвиток українського громадського життя в умовах революції: мова, освіта, просвіта. Революція і контрреволюція як амбівалентний зріз формування політичної культури суспільства.

Тема 2. Революції 1917-1921 рр. в історії України.

Експліцитний образ революції 1917 р. в наукових публікаціях. Антиімперіалістичні тенденції в революціях 1917-1918 рр. Російська революція 1917 р. – інтерполяція системи державного управління в теорії та практиці. Роль російських партійних осередків у розгортанні революційних та контрреволюційних процесів на українських землях. Монархічний та республіканський тренди в перспективах розвитку російської революції.

Українська національна революція як результат боротьби за політичні права свого народу. Співвідношення загальнодержавних та регіональних особливостей. Революція в суспільно-політичній думці українських інтелектуальних еліт. Гетьманат П. Скоропадського – контрреволюція чи консервативна революція? Революція 1 листопада 1918 р. на західноукраїнських землях – geopolітичні впливи на державотворчі процеси в країнах Центрально-Східної Європи.

Соціальна революція в Україні. Традиція переплетення соціальних та національних гасел в нових умовах політичної боротьби. Характер соціальних революцій, обсяг завдань, їхні рушійні сили, форми та методи боротьби. Проекти аграрних реформ на службі політичних завдань. Шлях «із селян у націю» – паліатив націєтворчих процесів. Робітники України як соціальна база революційних трансформацій.

Тема 3. Комуністична революція у міжвоєнний період.

Теоретико-методологічне обґрунтування необхідності побудови держави-комуни у працях лідерів більшовицької партії. Концепція С. Кульчицького про радянську та комуністичну революції. Характер комуністичної революції, ставлення до соціальних категорій суспільства, існуючої економічної та політичної моделей. Злам імперського державного апарату. Диктатура пролетаріату чи партії? Методи вирішення національного питання. Революційні тенденції 1918-1919 рр. у країнах Центральної та Західної Європи у візії керівників РКП(б).

Комуністична модернізація українського суспільства наприкінці 1920-х – у 1930-х рр. Злам патріархальних основ українського селянства у період суцільної колективізації. Розширення державних функцій у формах трудового законодавства. Механізація, перерозподіл робочої сили, структуризація економіки згідно принципів побудови комуністичного суспільства. Інфраструктурні трансформації. Концептуалізація культурної революції як елементу виховання будівничого комунізму. Зміни у соціально-побутових умовах життя людини. Соціалізація повсякденного життя.

Тема 4. Революції в Україні наприкінці ХХ – початку ХХІ ст. в умовах переходу до постіндустріального суспільства.

Роль науково-технічної революції в формуванні нового типу господарських і суспільних відносин. Антикомуністичні революції кінця 1980-х років у країнах Центрально-Східної Європи. «Революція на граніті» в умовах розпаду радянської політичної системи. Не/завершеність антикомуністичних трансформацій українського суспільства у пер. пол. 1990-х років. Амбівалентні процеси державотворення в Україні на рубежі ХХ-ХХІ ст. «Оксамитова революція» в парламенті 2000 р. «Помаранчева революція» та «Революція гідності» як діахронний елемент еволюції суспільно-політичних та соціально-економічних процесів. Просторово-регіональна конфігурація презентації революційних тенденцій.

4. Структура навчальної дисципліни

Назви змістових модулів і тем	Кількість годин											
	денна форма				Заочна форма							
	усього	у тому числі			усього	у тому числі			л	п	лаб	с.р.
		л	п	лаб		л	п	лаб				
1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11		

Змістовий модуль 1. Революції в модерній історії України ХІХ-ХХІ ст.

Тема 1. Революції ХІХ – початку ХХ ст.: соціальні та політичні трансформації.	24	2	-	-	22	-	-	-	-	-	-	-
---	----	---	---	---	----	---	---	---	---	---	---	---

Тема 2. Революції 1917-1921 рр. в історії України	22	2	-	-	20	-	-	-	-	-	-
Тема 3. Комуністична революція у міжвоєнний період.	22	2	-	-	20	-	-	-	-	-	-
Тема 4. Революції в Україні наприкінці ХХ – початку ХХІ ст. в умовах переходу до постіндустріального суспільства.	22	2	-	-	20	-	-	-	-	-	-
Разом за змістовим модулем 1	90	8	-	-	82	-	-	-	-	-	-
ІНДЗ*	10					-					
Усього годин	90	8	-	-	82	-	-	-	-	-	-

* – за наявності

5. Теми семінарських занять

Семінарські заняття навчальною програмою не передбачені

6. Теми практичних занять

Практичні заняття навчальною програмою не передбачені

7. Теми лабораторних занять

Лабораторні заняття навчальною програмою не передбачені

8. Самостійна робота

Самостійна робота докторантів зорієнтована на адаптацію власних напрямів наукових студій до теоретичних надбань світової історичної науки у межах пропонованого курсу. Вона є складовим елементом університетської освіти та закономірним продовженням аудиторної роботи викладача і докторанта. Формою організації самостійної роботи докторантів є виконання наступних завдань:

- опанування докторантами наукової літератури в межах курсу,
- рецензування наукових видань,
- підготовка доповідей чи історичних есе,
- конспектування запропонованих викладачем першоджерел,
- підготовка до презентації власних наукових розробок.

№ з/п	Назва теми	Кількість годин

1	Революції XIX – початку ХХ ст.: соціальні та політичні трансформації. [1] [2] [3] [4]	22
2	Революції 1917-1921 рр. в історії України. [1] [3] [4] [5]	20
3	Комуністична революція у міжвоєнний період. [1] [3] [4]	20
4	Революції в Україні наприкінці ХХ – початку ХХІ ст. в умовах переходу до постіндустріального суспільства. [1] [3] [4] [5]	20
5	Разом	82

[1] – опанування докторантами наукової літератури в межах курсу,

[2] – рецензування наукових видань,

[3] – підготовка доповідей чи історичних есе,

[4] – конспектування запропонованих викладачем першоджерел,

[5] – підготовка до презентації власних наукових розробок.

Завдання до самостійної роботи

1. Ознайомитися з рекомендованими науковими творами зі спеціального курсу та першоджерелами, які репрезентують різні аспекти революційних трансформацій та законспектувати обрану роботу.
2. Написати історичне есе на одну з тем, запропонованих у межах курсу.
3. Підготувати презентацію власного напряму науково-дослідних студій, у яких відбивалися б теоретичні напрацювання спеціального курсу.
4. Здійснити рецензування автореферату дисертаційного дослідження, у якому відбито матеріали, пов’язані з революційними трансформаціями українського суспільства.

Перелік орієнтовних тем доповідей чи історичних есе

1. Національні виклики революції 1848 р. а Австрійській імперії.
2. Урбанізаційні наслідки промислової революції.
3. Революційний та реформістський шляхи розвитку Російської революції 1917 р.: альтернативи та політичні виклики.
4. Російська і Українська революції 1917 – поч. 1920-х рр.: обґрунтування хронологічних рамок, рушійні сили і взаємовпливи.
5. Політичні завдання «культурної революції» 1920-1930-х років.
6. Концепція «світової революції» в марксизмі-ленінізмі.
7. Революція і реформи суспільному розвитку кінця ХХ ст.
8. Феномен Українських революцій початку ХХІ ст.

9. Індивідуальне навчально-дослідне завдання

Програмою не передбачене

10. Методи навчання

У ході читання спеціального курсу використовуються різноманітні методи навчання, які притаманні системі вищої академічної освіти. Серед них найтрадиційнішим залишається пояснівально-ілюстративний метод, у межах якого викладач допомагає докторантам здобути знання завдяки аудиторній роботі. Основною складовою даного методу є засвоєння теоретичного матеріалу під час прослуховування лекцій, на яких докторанти отримають знання, а також демонструють вміння засвоїти матеріал, запропонований викладачем для самостійного опрацювання.

Враховуючи специфіку роботи з докторантами, котрі є дипломованими фахівцями з профільної спеціальності, окрім зазначеного, застосовується метод проблемного викладення. Він допомагає, використовуючи практику активної полеміки, формувати вміння докторанта критично ставитися до вивчененої наукової літератури та джерел, заслуханих доповідей чи історичних есе, лекційного курсу. Викладач, поставивши навчальне завдання, формулює пізнавальну мету, а потім, розкриваючи систему доведень, порівнюючи погляди, різні підходи, показує спосіб розв'язання поставленого завдання. Докторанти стають свідками і співучасниками наукового пошуку та демонструють своє ставлення не лише до змісту навчального процесу, але й рефлектиують щодо власних наукових пошуків. Таким чином, використовується й дослідницький метод, який передбачає організацію активного пошуку розв'язання висунутих пізнавальних завдань, аналізуючи історичні джерела й роблячи самостійні висновки.

11. Методи контролю

Протягом навчального курсу докторанти мають можливість накопичувати бали за рахунок:

- захисту доповідей чи історичних есе (25 балів),
- виконання письмової роботи з пропонованою літературою або джерелами (25 балів);
- обговорення рецензії на автореферат дисертаційного дослідження (25 балів);
- презентації власного науково-дослідного проекту (25 балів).

12. Питання для підсумкового контролю

1. Теоретичне обґрунтування ролі революцій в історії суспільства.
2. Діахронний зв'язок економічних та політичних процесів на шляху до суспільних перетворень протягом XIX ст.
3. Промислова революція на українських землях у складі Російської імперії.
4. Революція 1848 р. на українських землях у складі Австрійської імперії.
5. Іманентні наслідки соціальних змін та націєтворчих процесів у контексті «весни народів».

6. Революція і контрреволюція як амбівалентний зріз формування політичної культури суспільства.
7. Монархічний та республіканський тренди в перспективах розвитку російської революції 1917 р.
8. Характер соціальних революцій в Україні у 1917-1919 рр., обсяг завдань, їхні рушійні сили, форми й методи боротьби.
9. Теоретико-методологічне обґрунтування необхідності побудови держави-комуни у працях лідерів більшовицької партії.
10. Концептуалізація культурної революції як елементу виховання будівничого комунізму.
11. Роль науково-технічної революції в формуванні нового типу господарських і суспільних відносин.
12. «Революція на граніті» в умовах розпаду радянської політичної системи.

13. Розподіл балів, які отримують докторанти

Орієнтовний приклад для заліку

Поточний контроль								Модульний контроль	Сума балів	
T1	T2	T3	T4						40	100
15	15	15	15							

T1, T2, T3, T4 – теми змістового модуля

Шкала оцінювання: національна та ECTS

Сума балів за всі види навчальної діяльності	Оцінка ECTS	Оцінка за національною шкалою	
		для екзамену, курсового проекту (роботи), практики	для заліку
90 – 100	A	відмінно	зараховано
85-89	B	добре	
75-84	C		
70-74	D	задовільно	
60-69	E		
35-59	FX	незадовільно з можливістю повторного складання	не зараховано з можливістю повторного складання
0-34	F	незадовільно з обов'язковим повторним вивченням дисципліни	не зараховано з обов'язковим повторним вивченням дисципліни

14. Методичне забезпечення

Методичне забезпечення курсу полягає у використанні лекційного матеріалу, а також наукової літератури, яка наявна в університетському книгораховищі, або є доступною в інших бібліотеках міста чи на сайтах інтернет-бібліотек. У кафедральній бібліотеці зберігається більша частина наукової літератури і джерел, які пропонуються докторантам у нижче наведених додатках.

1. Методичний посібник до спеціального курсу “Збройні формування на території України в добу національної революції (1917-1920 рр.)” / Тарас Вінцковський. – Одеса, 2003. – 60 с.
2. Методичний посібник до спеціального курсу “Політичні діячі України ХХ століття” / Тарас Вінцковський. – Одеса, 2004. – 72 с.
3. Методичні рекомендації до спеціального курсу “Історія політичної думки в Україні” / Тарас Вінцковський. – Дрогобич : Вимір, 2008. – 26 с.
4. Методичні рекомендації до спеціального курсу «Історія політичних партій та громадських організацій в Україні (кінець XIX – XX ст.)» / Тарас Вінцковський. – Одеса, 2011. – 43 с.
5. Новітня історія України : Методичні рекомендації для студентів IV курсу історичного факультету (за вимогами кредитно-модульної системи) / Т. С. Вінцковський, Е. П. Петровський. – Одеса : Одеський національний університет імені І. І. Мечникова, 2016. – 68 с.

15. Рекомендована література

Основна

1. Грицак Я. Нарис історії України: формування модерної української нації XIX-XX ст. : [Навч. посібник для учнів гуманіст. гімназій, ліцеїв, студентів іст. фак. вузів, вчителів] / Ярослав Грицак. – К. : Генеза, 2000. – 360 с.
2. Кульчицький С. В. Помаранчева революція / С. В. Кульчицький. – К. : Генеза, 2005. – 368 с.
3. Кульчицький С. Російська революція 1917 року : новий погляд / Станіслав Кульчицький. – К. : Наш час, 2008. – 78 с.
4. Лисяк-Рудницький І. Історичні есе : у 2-х томах / Іван Лисяк-Рудницький, переклад з англ. М. Бадік, У. Гавришків, Я. Грицак, А. Дешиці, Г. Киван, Е. Панкеєвої. – К. : Основи, 1994. – Т. 1. – 554 с.; К. : Основи, 1994. – Т. 2. – 573 с.
5. Мельник Л. Г. Технічний переворот на Україні у XIX ст. / Л. Г. Мельник. – К. : Вид-во Київського ун-ту, 1972. – 240 с.
6. Нариси історії Української революції 1917 – 1921 років / Гол. редкол. В. А. Смолій ; кер. авт. кол. В. Ф. Верстюк. – К. : Наукова думка, 2011. – Кн. 1. – 390 с. ; К. : Наукова думка, 2012. – Кн. 2. – 464 с.
7. Пайпс Р. Русская революция: В 3-х кн. / Ричард Пайпс. – М. : Издательский дом Захаров, 2005. – Кн. 3. Россия под большевиками. 1918-1924. – 704 с.
8. Солдатенко В. Ф. Українська революція. Історичний нарис : монографія / В. Ф. Солдатенко. – К. : Либідь, 1999. – 976 с.

Додаткова

1. Аслунд А. Розбудова капіталізму. Економічні перетворення в країнах колишнього Радянського Союзу / Андерс Аслунд, переклад з англ. – К. : Дух і літера, 2003. – 636 с.
2. Булдаков В. П. Красная смута : природа и последствия революционного насилия / В. П. Булдаков. – М. : РОССПЭН, 1997. – 375 с.

3. Велика війна 1914 – 1918 рр. і Україна. У 2-х кн. Кн. 1 : Історіографічні нариси / Упоряд. О. Реєнт. – К. : ТОВ “Видавництво “КЛІО””, 2014. – 784 с.

4. Грациози А. Большевики и крестьяне на Украине, 1918-1919 годы : очерк о большевизмах, национал-социализмах и крестьянских движениях : монография / Андреа Грациози ; отв. за вып. А. И. Ушаков. – М. : АИРО-ХХ, 1997. – 195 с.

5. Граціозі А. Війна і революція в Європі, 1905-1956 рр. / Андреа Граціозі, переклад з іт. – К. : Вид-во Соломії Павличко «Основи», 2005. – 350 с.

6. Історія українського селянства : нариси в 2-х томах / Гол. ред. В. М. Литвин. – К. : Наукова думка, 2006. – Т. 1. – 632 с.; К. : Наукова думка, 2006. – Т. 2. – 653 с.

7. Касьянов Г. Україна 1991-2007 : нариси новітньої історії / Георгій Касьянов. – К. : Наш час, 2007. – 432 с.

8. Кизченко В. И. Первая российская революция и культурный процесс на Украине / В. И. Кизченко. – К. : Наукова думка, 1984. – 187 с.

9. Кульчицький С. Комунізм в Україні: перше десятиріччя (1919-1928) / Станіслав Кульчицький. – К. : Основи, 1996. – 396 с.

10. Кульчицький С. Червоний виклик : Історія комунізму в Україні від його народження до загибелі : у 3-х книгах / Станіслав Кульчицький. – К. : Темпора, 2013. – Кн. 1. – 504 с.; К. : Темпора, 2013. – Кн. 2. – 628 с.; К. : Темпора, 2013. – Кн. 3. – 388 с.

11. Куриленко О. В. Український та зарубіжний історіографічний концепт: соціально-економічна історія України першої половини ХІХ ст. / О. В. Куриленко // Проблеми історії України ХІХ – початку ХХ ст. / Голова редколегії О. П. Реєнт, Інститут історії України НАН України. – К. : Інститут історії України, 2008. – Вип. XV. – С. 255-259.

12. Литвин В. М. Украина : політика, политики, власть. На фоне политического портрета Л. Кравчука / Владимир Литвин. – К. : Издательский Дом «Альтернативы», 1997. – 335 с.

13. Нариси повсякденного життя радянської України в добу непу (1921-1928 рр.) : колективна монографія. У 2-х частинах / Відп. ред. С. В. Кульчицький. – К. : Ін-т історії України НАН України, 2010. – Ч. 1. – 445 с.; К. : Ін-т історії України НАН України, 2010. – Ч. 2. – 382 с.

14. Раковский М. Е. На крутых поворотах истории: российские революции XX века. Методологический аспект / Михаил Ефимович Раковский // Записки исторического факультету / Одесский национальный университет имени И. И. Мечникова. – Одесса, 2001. – Вип. 11. – С. 15-21.

15. Революция 1905-1907 гг. на Украине : сб. док. и мат. в двух томах / Ред. Лось Ф. Е., Олейник И. П., Шелудченко В. И. – К. : Издательство политической литературы УССР, 1955. – Т. 1. – 797 с.; К. : Издательство политической литературы УССР, 1955. – Т. 2. – 937 с.

16. Реєнт О. П. Українське ХІХ століття: сучасні проблеми дослідження / О. П. Реєнт // Проблеми історії України ХІХ – початку ХХ ст. / Ред. колегія : О. П.

Реєнт (гол. редк.), В. В. Шевченко, Інститут історії України НАН України. – К. : Інститут історії України, 2011. – Вип. XIX. – С. 6-26.

17. Реєнт О. П. Український національний рух у Російській імперії та політика державної влади з «українського питання» в модерну добу / О. П. Реєнт // Проблеми історії України XIX – початку ХХ ст. / Ред. колегія : О. П. Реєнт (гол. редк.), В. В. Шевченко, Інститут історії України НАН України. – К. : Інститут історії України, 2012. – Вип. XX. – С. 6-37.

18. Реєнт О. П. Український національно-визвольний рух XIX-XX ст.: проблеми методології та історичної пам'яті / О. П. Реєнт // Проблеми історії України XIX – початку ХХ ст. / Голова редколегії О. П. Реєнт, Інститут історії України НАН України. – К. : Інститут історії України, 2007. – Вип. XIV. – С. 6-10.

19. Солдатенко В. Революційна доба в Україні (1917-1920 рр.) : логіка пізнання, історичні постаті, ключові епізоди / Валерій Солдатенко. – К. : Парламентське вид-во, 2011. – 568 с.

20. Стеблій Ф. І. Перші робітничі барикади на вулицях Львова (До 120-річчя збройного львівського повстання) / Ф. І. Стеблій // Український історичний журнал. – 1968. – № 11. – С. 130-131.

21. Терещенко Ю. І. Гетьманат Павла Скоропадського як прояв консервативної революції / Ю. І. Терещенко // Український історичний журнал. – 2008. – № 4. – С. 19-38.

22. Топольський Є. Як ми пишемо і розуміємо історію. Таємниці історичної нарації / Єжи Топольський ; переклад з польської Н. Гончаренко ; наук. ред. Ю. Волошин. – К. : «К. І. С.», 2012. – 400 с.

23. Турченко Ф. Південна Україна: модернізація, світова війна, революція (кінець XIX ст. – 1921 р.) / Федір Турченко, Галина Турченко. – К. : Генеза, 2003. – 304 с.

24. Україна в революційних процесах перших десятиліть ХХ століття : міжнародна наук.-теор. конференція 20-21 листопада 2007 р. : наук. дослідження. – К. : Ін-т політичних і етнонаціональних досліджень НАН України ім. І. Ф. Кураса, 2008. – 571 с.

25. Україна : Хроніка ХХ століття. Роки 1986 – 1990 : довід. вид. / редкол. : В. А. Смолій (голова) та ін. ; упоряд. : О. Ковальчук. – К. : Ін-т історії України НАН України, 2006. – 408 с.

26. Україна : Хроніка ХХ століття. Роки 1991 – 1995 : довід. вид. / редкол. : В. А. Смолій (голова) та ін. ; упоряд. : О. Андрощук, С. Падалка, Л. Ковпак. – К. : Ін-т історії України НАН України, 2005. – 451 с.

27. Україна : Хроніка ХХ століття. Роки 1996 – 2000 : довід. вид. / редкол. : В. А. Смолій (голова) та ін. ; упоряд. : Л. В. Ковпак, Н. П. Барановська. – К. : Ін-т історії України НАН України, 2005. – 434 с.

28. Федюшин О. Українська революція. 1917-1918 / О. Федюшин ; пер. с англ. Л. А. Игоревского. – М. : ЗАО Центрполиграф, 2007. – 334 с.

29. Шимов Я. Австро-Венгерська імперія / Ярослав Шимов. – М. : Ізд-во Эксмо, 2003. – 608 с.

30. Яневський Д. Хроніка «Помаранчевої» революції / Данило Яневський ; за ред. О. А. Кравець; передмова П. О. Порошенка. – Харків : Фоліо, 2005. – 319 с.

16. Електронні інформаційні ресурси

Інтернет-ресурси: www.history.org.ua